

نه گهرين نه نا قابوونا دهوله تا كوردی

د. فخرهه

و/دلدار ره شافهکی

کیشا کوردی دهیته هه ژمارتن پتر ژهمی کیشین ب گری و نالوز ل روژ هه لاتا نافه راست هه ژ بهری و هه تا نوکه

و جهه کی بلند وه رگریه دسه رین جیهانی بین نیکی و دوویدا دگل هندی کورد هه رمان نه ته وهیه کا مه زن دروژ هه لاتا مه زن دا، کو چ رهنگ ژ رهنگین دهوله تی ب دهست خو فه نه نینان، وهکی مللهت و نه ته وه بین دی و نه فرو چ پارچین نه ردی، یان مللهت نه مایه بی دهولهت ژیلی ملله تی کورد.

نه گهرین بووینه ریگر به رامبه ر کوردان گه له کن نه وژی بین ناخویی کو پیکهاتینه ژ:

۱- نه ریگخستن و پلاندانانه ک دبزاقین نه ته وا کورد دا، نه وین رابورین دگه له ک دهقه رین کوردس تانیدا وه کو بزاقا (شیخ مه محمودی به رزنجی) دسالین (۱۹۱۹-۱۹۲۳) و (۱۹۳۰-۱۹۴۱) دژی ئینگلیزان پشتی ئینگلیزا دامه زرانندی وه ک

حاکمی سلیمانی، دسه ر هندیرا چ سه ریور نه بوون تاییهت دریکخستن و دانانا حکومه تا ندا وکسه ک نه بوو نه فان کاروبارین حکومه تی دبوارئ سیاسیدا بو وی به ره هه بکته، و دسه ر هندیرا هنده ک بزاقین کوردی به ری هنگی پلان هه بوون لئ نوی ناستیدا نه بوون کو خو راگرن به رامبه ر هیزین مه زن وهکی بزاقا (شیخ عوبهیدللا نه هری) کو قیانا وی نه بوو بیته سه روکی کوردستانی، لئ هیزه کا مه زن نه بوو و تیرا وی نه دکر ژ بو ب جهننا نا پروژی خو هه روه سا نا کوکی دناقه ر وی و مروقتین وی پهیدابوو د نه نجامدا هه ر نوی ده میدا هه ستا نه ته وایه تی ل دهه کوردان گه له ک یا لاواز بوو و نه د بو هاریکار ل سه ر به رده وامیا کوردان ژ بو ب جهننا نا خه ونا کوردان نه وژی دامه زراندا دهوله ته کا کوردیه و ل دوماهی کوردان هزر نوی چه ندیدا نه ککر ژ پیخه مهت نه ته وا خو هه تا فی ده می فه مای و ره وشا نه ته وین دی هاته فه گوه استن ژ بو ره وشه کا پتر پیشکه قتی و پیکینانا کومه لگه هه کی ئیکگری کو هه می سالوخهت و تاییه ته ندین پیدفی ژ بو پیکینانا دهوله تی، سه ره رای هوکاری هه سستی نه ته وی، خیا نه تکاری هوکاره کی هه ره گرنک بوو دشکه ستنا میرگه هین کوردیدا بین نیک ل دوو نیکی، چونکو ژ نه گهری ئیکگری سه رکردین کورد دگل دوزمنی دژی ملله تی خو و گه له ک ژشان سه رکردان سوژ و په یمان دانه ده سه لاتی ن ئوسمانی و سه فه وی کو خو لاندان ل سه ر

ده سه لاتی ن وان و کاره کی به رده وام بکن نه وین نه وپی رازی و هه تا هاریکاریا وان بکن دهه ر شه ره کیداب سیت وه کی ل سالا ۱۵۱۴هـ ای هاتی دبه ندین ریگه فتنا (ئوسمانی- کوردی) و نونه ری وان (ئیدریسی بدلیسی) بوو.

۴ زیده باری هندی کو کوردان چ پیکول نه دکرن ژ بو نفیسینی ب زمانی خو به لکوو دوزمنین وان میژویا وان یا بو نفیسی و دگل فی چه ندی هنده ک نه دیب و هه لبه ستقانی مه زین کوردان ده رکه فتن و ئاشکه را بوون وه کو ماله لایی جزیری (۱۴۰۷-۱۴۸۱) و حاجی قادری کوی (۱۸۱۵-۱۸۹۷) و نه حمه دی خانی (۱۶۵۰-۱۷۰۶) و نه فان هه لبه ستقانا و هه سا خواست و دیت کو دامه زراندا قه واره کی نه ته وه بی بی کوردی و سه ریخو تماکه را هزر بیرین وانین ئایینینه و گه له ک ژ کوردان باوه ری ب خو نه بوو و ویره ک نه بوون کو ده سه لاتی ب خو ب ریقه به نه چونکو دقوناغین میژوویدا بی خو دیتی هه ر ژدین ده سه لاتا پاشایین دی بین نه کورد بوون ژیلی قووناغا ده سه لاتا نه بووی ب

سه رکردیه تیا (سه لاهه ددین نه بووی) لئ ده مه کی کورت بوو. ۵- هوکاری ئایینی کارتیکر نه کا نیگه تیف ل سه ر کوردان هه بوو و هه تا نه وژی نه هه هوکاره دهیته هژمارتن هوکاره کی کارتیکه ر، چونکو گه له ک ژشان زه لامین ئایینی ژ به نه شه ره زاییا وان د بوویه رین ده ولیدا ب ده ریخستن (فه توایا) یان راد بوون دژی ملله تی خو دبه رزه وه ندیا دوزمنیدا بی کو خویندنه ک یان پلانه ک هه بیته هه تا نه وین پیشکداریکی دشوره شین کوردیدا و چه ک هه لگری و نه تشتی نه و پالدایی هاندانه کا ئایینی بوو نه کو یا نه ته وی بوو و نه فه دلسوزیا وان بو نه ته وا وان کیم دکته ژ نه گهری عه قلیه تا وان و نه نفیسینا وان ب زمانی کوردی به لکوو بزمانی ئیسلامی بی عه ره بی، سه ره رای هندی کو هه ولدانا (سه عید نوری) ژبو ئافاکرنا زانکویه کا کوردی دا خویندنا زمانی کوردی ب تنی تیدا بهیته خواندن و هوکاری جیوپولوتیکی روله کی دی دگترا دنه ته ماکرنا پروژی کورداندا چونکو کوردستان یا دناقه را وان دهوله تا ندا بین کو نه قین ناشتی و ته ناهی لئ هه بیته نه وژی (تورکیا- ئیران- سووریا- عیراق) و

کوردستان هه رده م یا تووشی چه ندین شه رین به رده وام بووی دناقه را دهوله تا ئوسمانی و سه فه ویدا ژبو کونترولکرنا کوردستانی و نه نجامدا کوردستانی زیانه کا مه زن دا و پیکولین یونانی و رومانین کهن ژبو ب ده سته ئینانا کوردستانی و ئیرانی روله کی کاریگر هه بوو کو کورد نه شین دهوله ته کی پیکبین، یان دامه زرین و دووچوونا سیاستا (ژیکفه کرن) دگل سه رکردین کورد ب کارئینا و نه فه نه گه ره ک بوو دکه فتنا میرگه هین کوردیدا نیک ل دویف نیکی. هه روه سا نه فه حاله ته ل دهوله تا ئوسمانی ژی پهیدا بیوو و ب کوچه کرنا کوردان دگوندو باژیراندا رادبوون و دووچوونا سیاستا نه ردی سوئی دکر و پشتی هیلانا گوندان و کوچه رکرنا خه لکی ب خرابکرنا و سوئتا نه وای رادبوون و ما پیکرن دکارو بارین کورداندا دکرن و نه دهیلان ب زمانی خوئی کوردی باخفن و قوتابخانان فه کن و په یوه ندیا ب جیهانا ده رفه بکن ب تاییهت پشتی شه ری چالدیران ل سالا ۱۵۱۴ و پشتی هنگی دهوله تا ئوسمانی رازی بوو دگل ئیرانی دووچوونا شه ره شگیرین کورد بکن و ب ده ریخستنا حکمی

(عورفی) دژی کوردان، ده می رابوونا شه ره شا (خو بیوون و ئارات) ل سالا (۱۹۲۷هـ) و تیدا هاتیه ئامازه کرن کو هه رکه سی دژایه تیا کوردان بکته کو نه هیته سزادان و دی هاندانا وی که یان هه ر وه سا ل سالا (۱۹۷۹) بیراره کا تورکی ده رکه فت و تیدا هاتیه (کوریژا کوردان ده فه رین تورکیا پتر ژ ۵٪ ئی زیده تر لئ نه هین) و دعیراقی ژیدا ل سه ر کوردان سه پاند کو بژین دین سه قایه کی سیاسیدا ب سه وشته کی عه ره بی. وزیده باری نه گهرین ده ولی و روژ به ریتانیا و روسیا و ئه مریکا دریگرتنا کورداندا ژ بو دامه زراندا دهوله ته کا نه ته وایه تیا سه ره خو، سه بارهت روسیا نه وی ته معای هه بوو هه ر دکه فتنا بگه هیته ئافا گه رم و کونترولی ل سه رکه ندافی عه ره بی بکته و بی شانسیا کوردان کو نوی ریکیدا بوون نه وا روسیا تیدا ده ریاس دبیت و ل دووماهی قیا زالیی ل سه ر ده فه رین دی بکته و کورد بژیت نه و سه رو به ری نه و تیدا دژین. و نه وا روسیا پی رابووی و کار دکر ژبو کریتکرنا رومه تا کوردا و ئافاکرنا کیانه کی نه رمه نی ده فه رین کوردیدا نه فه بو نه گهری کوشتن و کرنه ده را سه دان هزار

كورددا و پشكداريا ئهوان
 دكوشتارين ئهرمه نيا دا. و ب رولى
 ئهوان كارتىكرنه كا نه رينى كره ل
 سه ر رومه تا كوردا لده ق روزنا قايا،
 و دسه ر هنديرا (يه زدان شير)
 نامه يه ك فرىكره روسيا ژ بو
 موكمكرنا په يوه ندين كوردا دگه ل
 روسيا به لى روسيا يارژدبوو لسه ر
 هه لويستى خو يى دژايه تى
 به رامبه ر كوردا وزاليا خو چه سپاند
 و ويى سنورى خو راگه هاند دگه ل
 ئيرانى، پاشى روله كى مه زن هه بوو
 د سه ر كوتكرنا كومارا مها بادا د
 سالا ۱۹۶۶م. و يازانايه كو دهوله تا
 عيراقى يا هاتيه دامه زراندى ژ لايى
 برىتانىا قه بو بيگفه گریدانا ولايه تا
 (به سره و به غدا) ب ولايه تا (موسل)
 قه كو دهاته هژمارتن ناخا
 كوردستانى. و پشتى رابووين ب
 ئىمزاكرنا ريگه قتنا
 (ساىكس پىكو-۱۹۱۶-۱۹۱۷)
 ده قهرين كوردى هاتنه پارقه كرن
 ددهوله تا ئوسمانيدا دناقبه را
 (فره نسا- رووسيا) دا و ئاريشه
 پهيدا بوون ل سه ر ده قهرين
 باشوورين كونترول وان ل سه ر و
 هاندانا روسيا دهاته كرن ژ بو ب
 هيژكرنا ده سه لاتا خو ل سه ر
 كوردستانى و پشتى خو قه كيشانا
 رووسيا دكوردستانيدا ئينگليز هاته
 دويلايه تا مىسلدا و كونترول كره
 سه ر راپه رينا بارزان ب
 سه ر كردايه تيا شىخ (ئه حمه د
 بارزانى) ل سالا (۱۹۲۱) ئى و
 چه زدكر كو سه ردارى كوردى ناقدار
 (سمكو شكاك) به يته كوشتن پشتى
 رازىبوونى دگه ل ئيرانى و پووته ب
 س—وژا خو نه دا ئه وا قه بپرى ل
 سه ر كوردان دريگه قتنا (عيراقى-
 برىتانىا -۱۹۲۰) دا.